

Landspakketten Curaçao, Aruba en Sint Maarten

1. Inleiding

Achtergrond en context

De Corona-crisis slaat een fors gat in de reeds verzwakte economieën van Curaçao, Aruba en Sint Maarten: prognoses houden rekening met 15 tot 30 procent krimp van de economie en schuldquoten die stijgen tot ver boven het niveau dat voor Caribische landen houdbaar wordt geacht. De economische prestaties hebben naast incidentele en externe oorzaken (Venezuela, raffinaderijen, orkanen) een structureel karakter. Zonder hervormingen zullen de economieën van Curaçao, Aruba en Sint Maarten in het beste geval na de Corona-crisis terugkeren op het lage groeipad van de afgelopen decennia. Realistischer is echter een lager groeipad vanwege de opgelopen schuldenlast, hogere werkloosheid en afgenomen internationale vraag naar toerisme.

Naar weerbare en veerkrachtige economieën en samenlevingen

Economische, financiële, sociale en institutionele hervormingen zijn nodig om de landen weerbaar en veerkrachtig te maken. De situatie waarin de landen nu terecht zijn gekomen geeft geen ruimte meer voor verder uitstel. De kosten van de overheid moeten fors omlaag zodat de belastingdruk kan worden gereduceerd om investeringen en binnenlandse consumptie te stimuleren. Arbeidsmarkten moeten hervormd worden om de grote en groeiende groep outsiders op de arbeidsmarkt kansen te bieden. Een flexibele arbeidsmarkt draagt bij aan meer werkgelegenheid. Een goed functionerende kapitaalmarkt zorgt ervoor dat kapitaal makkelijker de weg vindt naar rendabele investeringen. Een aantrekkelijk ondernemersklimaat trekt investeerders aan, draagt bij aan werkgelegenheidsontwikkeling en versterkt de internationale concurrentiepositie van de landen. In deze landspakketten staan de benodigde structurele hervormingen centraal.

Uitvoering landspakketten

Voor veel van de in de landspakketten genoemde hervormingen geldt dat het verstandig is om eerst een 'foto' te maken van de actuele situatie, om de problematiek, oplossingsrichtingen, samenhang en gewenste aanpak goed scherp te krijgen. Het ministerie van BZK en de betrokken Nederlandse departementen zullen deze onderzoeken en doorlichtingen, samen met de landen in gang gaan zetten. Uiteindelijk moet dit resulteren in integrale, uitvoeringsagenda's, die onder regie van de (op te richten) Caribische hervormingsentiteit en departementen in uitvoering worden genomen. De uitvoeringsagenda's zullen richtinggevend zijn voor de te maken resultaatafspraken bij volgende tranches liquiditeitssteun. De uitvoeringsagenda's bevatten de programma's, (deel)projecten en/of stappen die nodig zijn, met heldere doelen en tijdslijnen, een beschrijving van de benodigde capaciteit en expertise en de benodigde financiële middelen. Hierbij wordt rekening gehouden met de samenhang tussen maatregelen, de haalbaarheid, de lokale context, de volgorde, de bijeffecten, en de noodzakelijke flankerende maatregelen.

De Caribische Hervormingsentiteit heeft de taak om de in de landspakketten afgesproken hervormingen te ondersteunen, bijvoorbeeld middels het beschikbaar stellen van expertise en capaciteit. De entiteit kan zelfstandig projecten initiëren, bevorderen en uitvoeren, subsidies verstrekken aan burgers en bedrijven, met inbegrip van overheidsbedrijven, dan wel deelnemen in aandelenkapitaal van bedrijven, zodat deze de hervormingsprogramma's ondersteunen. Het kan o.a. gaan om de thema's rechtsstaat, zorg en onderwijs. Er zal sprake moeten zijn van een stapsgewijze aanpak en een duidelijke fasering, in relatie tot de uitvoeringsagenda's en passend bij de (actuele) realisatiekracht binnen de landen. Dekking voor hervormingen dient in principe op de eigen begroting van de landen gevonden te worden. Het uitgangspunt voor investeringen is dat deze zich – op termijn – terug zullen verdienen, omdat ze bijdragen aan verhoging van het verdienvermogen van de landen, dan wel verlaging van de overheidsuitgaven. De Caribische

hervormingsentiteit kan in voorkomende gevallen hervormingsprojecten ondersteunen binnen de begroting van de entiteit. Per maatregel zal bekeken moeten worden wat de wenselijkheid en haalbaarheid is. Indien het Nederlands kabinet hieraan financieel wil bijdragen moet besluitvorming over budgettaire verwerking plaatsvinden. Dit kan in de vorm van een lening, een gift, met behulp van cofinanciering en/of met een departementale bijdrage beschikbaar worden gesteld.

2. Integrale aanpak

De landspakketten vormen samenhangende programma's. Hoewel prioritering in de uitvoering gewenst c.q. noodzakelijk is, en er verschillen zitten in omvang van effecten van hervormingen, zal alleen een integrale aanpak voor de noodzakelijke trendbreuk met het verleden kunnen zorgen. Hervorming van de arbeidsmarkt bijvoorbeeld dient in samenhang te worden gezien en uitgevoerd met hervorming van de sociale zekerheid, verbeteringen in het onderwijs, het aanpakken van de armoede-problematiek en het aanpakken van de informele economie.

De landspakketten bestaan uit hervormingen op de themagebieden:

- I. Overheid en financiën
- II. Economische hervormingen
- III. Zorg en onderwijs
- IV. Versterken rechtsstaat

I. Overheid en financiën

A. Financieel beheer

Door verschillende instanties en in het bijzonder het C(A)ft is de afgelopen jaren gewezen op de noodzaak van een deugdelijk (evenwichtig) begrotingsbeleid en verbeteringen in het begrotings- en financieel beheer hetgeen helaas niet of onvoldoende tot verbeteringen heeft geleid. Hierdoor zijn de landen onvoldoende bestand tegen financiële tegenslagen en is er een grote onzekerheid over de betrouwbaarheid van de overheidsboekhouding. Dit heeft ook zijn weerslag op het financieel-economisch beleid als geheel.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot het financieel beheer hebben tot doel: *het beheersen en het op orde krijgen van het financieel beheer en het financieel toezicht vanuit de noodzaak om als overheid 'in control' te zijn.*

B. Kosten en effectiviteit publieke sector

De kosten van de publieke sector van Curaçao, Aruba en Sint Maarten zijn hoog, ook in Caribisch perspectief. Dit wordt in belangrijke mate bepaald door de hoge loonkosten (public wage bill). De maatregelen gericht op verlaging van salarissen en versoering van arbeidsvoorwaarden in de publieke sector hebben tot doel de public wage bill in lijn te brengen met het Caribisch gemiddelde van 10 procent van het BBP, rekening houdend met landspecifieke factoren. Tegelijkertijd is de kwaliteit van de publieke dienstverlening vaak onvoldoende en is de uitvoeringskracht te beperkt.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot kosten en effectiviteit van de publieke sector hebben tot doel: *1) de doelmatigheid van de publieke sector verhogen door een verlaging van de public wage bill (in lijn met het Caribisch gemiddelde van 10 procent van het BBP) en het terugdringen van de kosten van de publieke sector in algemene zin; 2) het verhogen van de kwaliteit en de effectiviteit (inclusief uitvoeringskracht) van de publieke sector.*

C. Belastingen

De landen hebben te kampen met lage belastingcompliance, uitvoeringsproblemen bij de belastingdiensten en met een ongelijke verdeling van inkomen (onvoldoende herverdeling). Voor de ontwikkeling van de landen is de realisatie van een robuust belastingstelsel noodzakelijk, met passende economische prikkels, waarin de versturende werking van belastingen beperkt is, en dat goed uitvoerbaar is.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de belastingen hebben tot doel: *1) het herinrichten van een robuust belastingstelsel met een brede grondslag, dat bijdraagt aan een eerlijke(re) verdeling van het inkomen, stimulering van de economie en uitvoerbaarheid en controleerbaarheid door de Belastingdienst, 2) het realiseren van adequaat ingerichte belastingdiensten.*

D. Financiële sector

Een stabiele financiële sector die zijn rol ter ondersteuning van de reële economie op een goede manier kan vervullen is noodzakelijk. Voor alle drie de eilanden geldt dat onduidelijk is hoe de financiële sector er voor staat en of zij de rol ter ondersteuning van de reële economie goed kan vervullen. Actuele problemen met diverse financiële instellingen op Curaçao suggereren dat de financiële sector daar kampt met ernstige en structurele problemen. Het is aannemelijk dat de gebreken met betrekking tot de regelgeving en het toezicht in dezelfde mate relevant zijn voor Sint Maarten. De situatie op Aruba lijkt (aanmerkelijk) beter dan op Curaçao en St. Maarten.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de financiële sector hebben tot doel: *1) het realiseren van een stabiele financiële sector die zijn rol ter ondersteuning van de reële economie op een goede manier kan vervullen; 2) het realiseren van een passende wijze van regulering van de financiële sector, waarbij adequaat toezicht wordt gehouden op de naleving; 3) het realiseren van een toezichthouder die tijdig en daadkrachtig optreedt bij problemen bij financiële ondernemingen.*

II. Economische hervormingen (E)

Het IMF, onderzoeksrapporten van verschillende instituten, het C(A)ft, en maatschappelijke organisaties wijzen reeds lang en indringend op de noodzaak tot economische hervormingen. De starre arbeidsmarkt en het ongunstige ondernemersklimaat vormen structurele belemmeringen voor economische groei. De sociale zekerheidsstelsels bevatten onvoldoende prikkels om arbeidsdeelname te stimuleren, noch de zekerheden om sociale problemen te beheersen. Ze worden daarnaast (op lange termijn) onbetaalbaar. Deze belemmeringen dienen weggenomen te worden, zodat het economisch potentieel van de landen beter benut kan worden.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de economische hervormingen hebben tot doel: *1) het realiseren van een weerbare, dynamische en veerkrachtige economie, en 2) het realiseren van een robuust en betaalbaar sociaal zekerheidsstelsel, dat de prikkels op de juiste plek legt.*

III. Zorg en onderwijs

F. Zorg

De COVID-19 crisis heeft de tekortkomingen en gebreken in de zorgstelsels van de landen, die reeds langer bestaan, pijnlijk zichtbaar gemaakt. Om goed uit de COVID-19 crisis te komen is het

essentieel dat de OMT-adviezen¹ worden uitgevoerd om COVID-19 te beheersbaar te houden en dat continuïteit van acute zorg – en daarmee goede ziekenhuiszorg- in de landen is gegarandeerd. Ook voor het weer aantrekken van de toeristensector is dit van groot belang. De ziekenhuizen in de landen (en Caribisch Nederland) moeten samenwerken om het aanbod, de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg te vergroten. Ten behoeve van goede en toegankelijke zorg op termijn is het van belang dat op basis van gedegen analyses de zorgstelsels worden versterkt en waar nodig worden hervormd.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de zorg hebben tot doel: *1) het beheersen en beheersbaar houden van COVID-19; 2) het borgen van de continuïteit van de acute zorg; 3) het efficiënt inrichten van de zorg en het realiseren van een robuust en betaalbaar zorgstelsel.*

G. Onderwijs

Goed onderwijs vormt de basis voor een goed leefklimaat met kansen voor iedereen en draagt daarmee bij aan de sociaaleconomische ontwikkeling, groei en diversificatie. Er is in de landen geen constante kwaliteit van schoolleiding en onderwijsgeveenden en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt laat te wensen over, waardoor het arbeidspotentieel niet ten volle wordt benut. Er lijkt sprake van verouderde onderwijsmethoden, beperkte beschikbaarheid van moderne leermiddelen en weinig budgetruimte voor hervormingen.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot onderwijs hebben tot doel: *het realiseren van een basiskwaliteit van onderwijs; 2) realiseren van een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt; 3) het realiseren van goede doorstroom tussen stelsels van onderwijs (al dan niet in Europees Nederland).*

IV. Versterken rechtsstaat (H)

De landen hebben te kampen met voor hun omvang veel grensoverschrijdende criminaliteit, zoals drugsmokkel, mensenhandel- en mensensmokkel, wapenhandel en witwassen. Daarnaast vormt de verwevenheid tussen de boven- en onderwereld een serieuze bedreiging voor het goed functioneren van de democratische rechtsstaat, met alle gevolgen van dien voor de samenleving, het investeringsklimaat en het aanzien van het Koninkrijk in de wereld.

De hervormingen en maatregelen met betrekking tot de rechtsstaat hebben tot doel: *een bijdrage leveren aan de versterking van de rechtsstaat, door in ieder geval in te zetten op het versterken van het grenstoezicht, de aanpak van financieel-economische criminaliteit en het verbeteren van het detentiewezen.*

¹ OMT-adviezen van 24 april 2020 en 3 juni 2020.

A. Financieel beheer

Doel: het beheersen en het op orde krijgen van het financieel beheer en het financieel toezicht vanuit de noodzaak om als overheid 'in control' te zijn.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
A.1	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald hoe de financiële kolom wordt versterkt. Hierbij wordt in ieder geval gekeken naar de financiële en beleidscontrole (centraal en bij de diensten), de auditfunctie, en de positie van de Raad van Advies en de Algemene Rekenkamer. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
A.2	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald of en hoe het gebruik van betrouwbare statistische informatie en data ten behoeve van beleidsontwikkeling en besluitvorming kan worden versterkt. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
A.3	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald of het subsidiebeleid, de uitvoering en de bestaande subsidierelaties voldoen aan de eisen: rechtmatigheid, legitimiteit, effectiviteit en efficiency. Op basis van de uitkomsten zullen aanpassingen aan beleid en/of uitvoering worden doorgevoerd en onrechtmatig verstrekte subsidies met inachtneming van de wettelijke kaders en rechtsbeginselen (indien proportioneel) worden teruggevorderd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	<u>Specifiek voor Curaçao:</u> De aanbevelingen uit het rapport "Mollen (2014)" en de het rapport van de Algemene Rekenkamer "Subsidie. Afwijkingen op de subsidieverordening en het subsidiebeleid over de jaren 2010 t/m 2015" (2018) worden geïmplementeerd.
A.4	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald hoe de inkoopfunctie kan worden versterkt, zodat de overheid op een zo doelmatige en effectief mogelijke wijze de inkoop van goederen en diensten kan verrichten. Daarbij zal centralisatie worden overwogen. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
<i>Specifiek voor Sint Maarten</i>			
A.5	Er wordt een <i>Disaster Risk Management</i> beleid, inclusief een <i>Disaster Risk Financing</i> strategie opgesteld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Afstemming met de Wereldbank is noodzakelijk gelet op lopende trajecten.

B. Kosten en effectiviteit publieke sector

Doel:

- de doelmatigheid van de publieke sector verhogen door een verlaging van de *public wage bill* (in lijn met het Caribisch gemiddelde van 10 procent van het BBP) en het terugdringen van de kosten van de publieke sector in algemene zin;
- het verhogen van de kwaliteit en de effectiviteit (inclusief uitvoeringskracht) van de publieke sector.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
B.1	De landen dragen zorg voor de continuïteit van vitale processen, waaronder in ieder geval wordt verstaan: elektriciteit, olievoorziening, internet en datadiensten, drinkwatervoorziening, vlucht- en vliegtuigafhandeling, scheepvaartafhandeling, betalingsverkeer, de hulpdiensten en communicatie daartussen en medische instellingen.	Vanaf 3de tranche (doorlopend).	
B.2	Op basis van een integrale doorlichting van de (semi-)overheidsbedrijven en overheidsentiteiten naar legitimiteit van publiek aandeelhouderschap (dienen ze publieke belangen/doelen?), effectiviteit (bereiken ze de doelstellingen?) en doelmatigheid zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.3	Op basis van bestaand en/of aanvullende onderzoek wordt met de landen toegewerkt naar een versterking van het luchtvaartstelsel binnen het Koninkrijksverband. Het kan hierbij gaan om nauwe samenwerking van organisaties en het organiseren van uniforme werkprocessen, conform de internationale veiligheidseisen, waarbij gestuurd wordt op efficiëntie en kostenvermindering.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.4	Op basis van een integrale doorlichting zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd om de kwaliteit, effectiviteit en uitvoeringskracht van de overheidsorganisatie te verbeteren, waaronder ook wordt verstaan de slagkracht van de ministeriële staven.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	<u>Specifiek voor Sint Maarten:</u> Afstemming met de Wereldbank noodzakelijk gelet op <i>Public Expenditure Review</i> (verwacht: Q3 2020).
B.5	Op basis van onderzoek naar de secundaire en tertiaire arbeidsvoorwaarden (waaronder overwerkvergoedingen, verlofregelingen, bijzondere beloningen en toeslagen, reizen en reisvergoedingen, etc.) worden voorstellen voor mogelijke versoering ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.6	In het kader van een optimale personele inzet wordt de formatie, bezetting en daadwerkelijke aanwezigheid en inzetbaarheid van medewerkers van overheid en overheidsorganisaties onderzocht. Indien medewerkers onterecht loon ontvangen	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

	worden, afhankelijk van de situatie, maatregelen getroffen (o.a. stopzetten salaris, ontslagtraject).		
B.7	Er wordt een aanpak ontwikkeld gericht op het terugdringen en beheersen van de kosten voor externe inhuur.	Tijdspad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Middels voorwaarde in tranche 2 is de tarifiering van externe inhuur gemaximeerd op 130% uurloon van de MP.
B.8	Op basis van een doorlichting van de HR-functie (beleid, HR-advies, administratie en instrumentarium) worden verbetervoorstellen ontwikkeld en geïmplementeerd.	Het tijdspad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Een adequaat (kwalitatief en kwantitatief) ingerichte HR-functie is randvoorwaardelijk voor de uitvoering van een aantal voorwaarden.
B.9	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek wordt strategisch personeelsbeleid ontwikkeld. Hieronder wordt in ieder geval verstaan: <ul style="list-style-type: none"> - een strategische personeelsplanning i.r.t. de uitkomsten van de doorlichting onder B.4; - invoer van een prestatie-management systeem binnen het ambtelijk apparaat; - het beperken van de politieke invloed op personeelsaangelegenheden. 	Het tijdspad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.10	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zullen de behoefte en kosten met betrekking tot huisvesting inzichtelijk worden gemaakt en mogelijkheden tot kostenverlaging en verbeteringen worden onderzocht en, indien aanwezig, worden doorgevoerd. Beoogd is een kostenreductie van 20% in 5 jaar (begroting 2020 als ijkpunt) die verwerkt is in de begroting voor 2025.	Het tijdspad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
B.11	In het kader van een efficiënte overheid zullen de mogelijkheden voor een digitale overheidsomgeving en digitale dienstverlening worden onderzocht. Op basis van een onderzoek zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Het tijdspad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	<u>Specifiek voor Sint Maarten:</u> Afstemming met de Wereldbank is noodzakelijk gelet op lopend onderzoek in het kader van het <i>Digital Government Transformation Project</i> .
<i>Specifiek voor Curaçao</i>			
B.12	Verlengen SVB eigen risicodagen naar minimaal 5.	Korte termijn	
B.13	Maximaliseren duurtetoeslag op 100 procent van salaris; verlagen huidige duurtetoeslag uitkeringen met 10 procent (en geen indexering).	Korte termijn	
<i>Specifiek voor Sint Maarten</i>			
B.14	Sint Maarten zal voldoen aan de richtlijnen van het CFATF met betrekking tot bestrijding van fraude en witwassen. Er wordt een plan van aanpak opgesteld en geïmplementeerd.	Follow-up report wordt in november 2020 door de CFATF-leden goedgekeurd. Het tijdspad voor de vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Afstemming met de Wereldbank is noodzakelijk gelet op lopende ondersteuning op o.a. NRA.

B.15	Om de <i>corporate governance</i> van overheidsbedrijven te verbeteren zal het "protocol corporate governance (2020)" (wettelijk) worden vastgelegd en zullen de adviezen van de taskforce corporate governance (2020) worden geïmplementeerd.	Korte termijn	
------	--	---------------	--

C. Belastingen

Doel:

- het herinrichten van een robuust belastingstelsel met een brede grondslag, dat bijdraagt aan een eerlijke(re) verdeling van het inkomen, stimulering van de economie en uitvoerbaarheid en controleerbaarheid door de Belastingdienst;
- het realiseren van adequaat ingerichte belastingdiensten.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
C.1	<p>Om inkomsten te verhogen zal een integrale doorlichting worden uitgevoerd van het fiscale stelsel inclusief de inkomstenbelasting. De volgende voorstellen zullen worden meegewogen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verbreding van de belastingbasis, verschuiving van directe naar indirecte belastingen en invoering VAT/BTW van 12,5 procent, conform voorstellen van de <i>Fiscal Affairs Department</i> (FAD) van het IMF of ABB conform fiscaal stelsel Caribisch Nederland. - Maatregelen gericht op substantiële vermindering van belastinguitgaven en bijdragen/overdrachten aan derden. - Beperken bestuurlijke inmenging/discretionaire bevoegdheden van zowel ambtenaren als bestuurders (m.b.t. aftrekposten, 'tax holidays'). <p>Op basis van de doorlichting en adviezen zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.</p>	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
C.2	De Belastingdienst zal benodigde gegevens van de bancaire sector gaan ontvangen.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

C.3	Compliance programma's worden voortgezet/opgesteld.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	Vooruitlopend op C.4.
C.4	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek wordt bepaald of en hoe de Belastingdienst kan worden geoptimaliseerd en gemoderniseerd, dusdanig dat belastinginning effectief en efficiënt kan plaatsvinden. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
C.5	Er wordt een Belastingregeling voor Nederland en Aruba/Curaçao/Sint Maarten overeengekomen, in lijn met minimum <i>Base Erosion and Profit Shifting</i> (BEPS) voorwaarden waarbij o.a. wordt gekeken naar het voorkomen mogelijke winstverschuivingen.	Uiterlijk op 1 juli 2021 indienen bij RMR.	
<i>Specifiek voor Sint Maarten</i>			
C.6	Wetgeving ten behoeve van ondertekening en inwerkingtreding <i>Establishment Agreement</i> Wereldbank wordt aangenomen geïmplementeerd.	2020 gereed	

D. Financiële sector

Doel:

- het realiseren van een stabiele financiële sector die zijn rol ter ondersteuning van de reële economie op een goede manier kan vervullen;
- het realiseren van een passende wijze van regulering van de financiële sector, waarbij adequaat toezicht wordt gehouden op de naleving;
- het realiseren van een toezichthouder die tijdig en daadkrachtig optreedt bij problemen bij financiële ondernemingen.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
D.1	Er wordt een integrale doorlichting van de financiële sector uitgevoerd door een externe onafhankelijke partij. Op basis van de uitkomsten van deze doorlichting worden maatregelen geformuleerd om tekortkomingen te adresseren.	Opdracht is uitgezet voor 15 september 2020. Het tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

D.2	<p>Er wordt een integrale doorlichting van het stelsel van toezicht (wet- en regelgeving, toezichtbeleid) op de financiële markten uitgevoerd door een externe onafhankelijke partij.</p> <p>Op basis van de uitkomsten van deze doorlichting worden maatregelen geformuleerd om tekortkomingen te adresseren.</p>	<p>Opdracht is uitgezet voor 15 september 2020.</p> <p>Het tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p>	
D.3	<p>Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar de maatschappelijke kosten van de eigen munt versus dollarisatie door een externe onafhankelijke partij. Besluit over wenselijke monetaire structuur.</p> <p>Op basis van de uitkomsten van het onderzoek zullen de maatregelen worden bepaald en geïmplementeerd.</p>	<p>Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p>	
D.4	<p>Er vindt modernisering plaats van bekende tekortkomingen in wet- en regelgeving, in ieder geval invoering Depositogarantiestelsel DGS en modernisering resolutieraamwerk).</p> <p>Overzicht van welke wetgeving zou moeten worden aangepast, vervolgens aanpassing, besluitvorming en implementatie van de wetgeving.</p>	<p>Overzicht van aan te passen wetgeving wordt voor 15 september 2020 opgeleverd.</p> <p>Het tijdpad voor de vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p>	
<i>Specifiek voor Curaçao en Sint Maarten</i>			
D.5	<p>De governance van de CBCS wordt versterkt, conform internationale <i>best practices</i> waaronder door het scheiden van verschillende taken binnen de CBCS.</p>	<p>Plan van aanpak aanpassing <i>corporate governance</i> is uiterlijk op 15 september 2020 gereed.</p>	

E. Economische hervormingen

Doel:

- het realiseren van een weerbare, dynamische en veerkrachtige economie;
- het realiseren van een robuust en betaalbaar sociaal zekerheidsstelsel, dat de prikkels op de juiste plek legt.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
E.1	Er zal een integrale analyse van het huidige arbeidsmarktbeleid, wet- en regelgeving worden uitgevoerd op basis waarvan het arbeidsmarktbeleid wordt geactualiseerd en gemoderniseerd. Maatregelen als arbeidstijdverkorting, deeltijdwerken, contracten voor bepaalde tijd, versoepelen ontslagrecht, wegnemen belemmeringen voor aannemen buitenlandse arbeidskrachten, illegale tewerkstelling en bestrijding van de jeugdwerkloosheid zullen in de analyse worden betrokken. Op basis van de analyse worden voorstellen ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.2	De informele economie en illegale arbeid wordt tegengegaan. Op basis van onderzoek naar de omvang van de informele economie zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.3	Illegale tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten wordt tegengegaan. Er zal onderzoek worden gedaan naar illegale tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten. Op basis van de resultaten en aanbevelingen worden voorstellen ontwikkeld en geïmplementeerd.	Onderzoeksopdracht wordt voor 1 november 2020 geformuleerd en uitgezet. Het tijdpad voor de vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.4	Bewerkstelligd wordt dat het stelsel van sociale zekerheid een activeringsfunctie zal hebben, met de juiste prikkels, waarbij tevens zorggedragen wordt voor adequaat sociaal vangnet. Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Bezien in samenhang met de maatregelen omtrent de hervorming van de arbeidsmarkt.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	<u>Specifiek voor Sint Maarten:</u> Afstemming met Wereldbank noodzakelijk gelet op lopende trajecten.

E.5	Verhogen pensioenleeftijd naar 67 jaar (66 jaar in 2023 en 67 jaar in 2025) en middelloon i.p.v. eindloon.	Het tijdpad wordt nader ingevuld op basis van de uitvoeringsagenda.	<u>Specifiek voor Sint Maarten:</u> Verhoging pensioengerechtigde leeftijd van 62 jaar naar 65 jaar en middelloonregeling is opgenomen als voorwaarde voor de 2 ^{de} tranche.
E.6	Ondernemerschap en het investeringsklimaat zullen worden bevorderd. Daarbij is o.a. van belang dat het vergunningenstelsel wordt geoptimaliseerd, de <i>costs of doing business</i> worden verlaagd, en bureaucratie (<i>red tape</i>) wordt weggenomen. Op basis van een integrale doorlichting van (o.a.) wet- en regelgeving zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
E.7	Ontwikkelen en implementeren grondbeleid en ruimtelijk ordeningsbeleid.	Tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
<i>Specifiek voor Aruba</i>			
E.8	De Landsverordening Toelating, Uitzetting en Verwijdering (LTU-V) zal worden geïmplementeerd zodat gezinsleden van uitgezonden Rijksambtenaren van rechtswege worden toegelaten tot het land Aruba.	Voor 15 september 2020.	
<i>Specifiek voor Sint Maarten</i>			
E.9	Ter bevordering van de wederopbouw worden, vooruitlopend op structurele aanpassingen, maatregelen getroffen om afhandeling van aanvragen (werk- en verblijfsvergunning) van buitenlandse zelfstandigen en medewerkers ten behoeve van NRPB binnen 3 weken na indiening mogelijk te maken.	Voor 15 september 2020.	

F. Zorg

Doelen:

- het beheersen en beheersbaar houden van COVID-19;
- het borgen van de continuïteit van de acute zorg;
- het efficiënt inrichten van de zorg en het realiseren van een robuust en betaalbaar zorgstelsel.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
F.1	<p>Om COVID-19 te kunnen beheersen en beheersbaar te houden worden de adviezen van het OMT Cariben (24 april 2020 en 3 juni 2020) doorgevoerd, waaronder in ieder geval de volgende maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none">- op peil houden beschikbare IC-capaciteit;- versterken diensten publieke gezondheid (o.a. i.v.m. bron- en contactonderzoek)- op voorraad houden van voldoende persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM);- vergoten en op peil houden testcapaciteit;- invoeren syndroom surveillance;- garanderen voldoende air-ambulance capaciteit;- Aankoop COVID vaccin en doorvoeren vaccinatieprogramma (vanaf beschikbaar zijn vaccin).	<p>Uitvoering van de maatregel is gestart.</p>	
F.2	<p>In het kader van doelmatigheid worden overbodige dubbelingen in het zorgaanbod van de verschillende ziekenhuizen en ander inefficiënties in kaart gebracht en teruggedrongen, middels opstellen en uitvoeren plan samenwerking regionale ziekenhuizen Caribisch gebied Koninkrijk en maken bestuurlijke afspraken, waaronder in ieder geval wordt verstaan:</p> <ul style="list-style-type: none">- Reduceren van het aantal medische uitzendingen naar derde landen door uitbreiding van zorgaanbod binnen het Caribisch gebied van het Koninkrijk (top-specialistische zorg) .- Gezamenlijke inkoop medicatie, middelen, materialen en apparatuur.- Regionaal opleiden en capaciteitsplanning van zorgpersoneel (kosten opleiding reduceren door minder opleiden in het buitenland).- Rationalisering laboratoriumzorg en reductie aantal laboratoria.	<p>Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> - Medische specialisten die verzekerde zorg leveren in loondienst van ziekenhuizen (sterfhuisconstructie). - Versterken samenwerking eerstelijnszorg en tweedelijnszorg. - Herijken bekostigingswijze en tarieven tweedelijnszorg samen met zorgverzekeraars en Nederlandse zorgautoriteit. 		
F.3	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek naar de doelmatigheid (inclusief bekostiging) en effectiviteit van de zorg en de uitkomsten van maatregel F.2 zullen voorstellen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Gedacht kan worden aan herijken verzekeringspakket en invoeren van eigen betalingen.	Het tijdpad wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	

G. Onderwijs

Doel:

- het realiseren van een basiskwaliteit van onderwijs;
- realiseren van een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- het realiseren van goede doorstroom tussen stelsels van onderwijs (al dan niet in Europees Nederland).

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
G.1	<p>Een expertgroep uit de vier landen / groep onderwijsexperts uit de vier landen voert een doorlichting uit van het gehele onderwijsbestel, met inbegrip van alle publieke en particuliere betrokken partijen, inclusief de overheid. Hierbij komen in ieder geval aan de orde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - onderwijskwaliteit, lesmethoden en –middelen; - aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt; - doorstroom tussen ko, po, vo en mbo/ho/wo (al dan niet in Europees Nederland); - doelmatigheid en doeltreffendheid van de onderwijsbekostiging, mitigeren van inefficiënties in het systeem; - versterken van de kwaliteitsverbetering door effectief toezicht door onder andere de inspecties; 	Het concept plan van aanpak wordt uiterlijk op 15 september 2020 aan de Ministers van Onderwijs van de vier landen opgeleverd en voor 1 oktober 2020 vastgesteld.	

<p>- samenwerking onderwijs- en ontwikkelingsvoorzieningen in de regio (en eventueel Europees Nederland).</p> <p>Hierbij worden in elk geval de onderwijsinspecties van de vier landen betrokken worden. Op basis van de uitkomsten van de doorlichting worden maatregelen ontwikkeld en geïmplementeerd.</p>		
---	--	--

H. Versterken rechtsstaat

Doel: een bijdrage leveren aan de versterking van de rechtsstaat, door in ieder geval in te zetten op het versterken van het grensoezicht, de aanpak van financieel-economische criminaliteit en het verbeteren van het detentiewezen.

	Maatregel	Tijdpad	Bijzonderheden
<i>Generieke maatregelen</i>			
H.1	In het belang van stabiliteit van de openbare orde en veiligheid worden tot nader orde geen bezuinigingen toegepast die de operationele uitvoeringscapaciteit binnen de meest vitale sectoren van de rechtsstaat (Politie, Douane, Landsrecherche, OM, Hof, Kustwacht, gevangeniswezen en de veiligheidsdienst) beperken.	Vanaf de 3 ^{de} tranche	
H.2	Op basis van bestaand en/of aanvullend onderzoek zal worden bepaald of en hoe de (fysieke en online) goksector hervormd moet worden. Doelstelling is het verhogen van de inkomsten voor de overheid. Op basis van voorstellen zal besluitvorming en implementatie plaatsvinden.	Tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
H.9	Landen werken gezamenlijk toe naar een geharmoniseerd niveau van bescherming persoonsgegevens binnen het Koninkrijk middels een Rijkswet. Een plan van aanpak zal worden ontwikkeld en geïmplementeerd.	Plan van aanpak voor 1 november 2020 gereed. Een tijdpad voor de vervolgacties wordt opgenomen in het plan van	

		aanpak en meegenomen in de uitvoeringsagenda.	
H.10	De landen sluiten individueel met Nederland voor 1 januari 2021 een bestuursakkoord om gestand te doen aan gedane toezeggingen voor de materieelvervangingen uit het Lange Termijn Plan 2019-2028 Kustwacht Carib.	2020	
H.11	De landen maken individueel met Nederland voor 1 november 2020 afspraken over de versterking van het grenstoezicht die ingaan op 1 januari 2021, dit omvat in ieder geval afspraken over de inzet en capaciteit van de Koninklijke Marechaussee, de Douane en de Kustwacht.	2020	
H.12	Beheer en toezicht t.a.v. het criminaliteitsfonds wordt op orde gebracht. Curaçao en Sint Maarten volgen de aanbevelingen uit de rapporten van de Raad voor de Rechtshandhaving op. Uiterlijk 1 januari 2021 hebben de landen een onafhankelijke organisatie aangewezen die het fonds controleert op het opvolgen van de aanbevelingen en rapporteert of het fonds naar behoren werkt.	1 januari 2020 aanwijzen onafhankelijke organisatie. De aanbevelingen korte termijn zijn voor 1 maart 2021 opgevolgd. Tijdpad voor vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	
<i>Specifiek voor Aruba</i>			
H.13	Aruba komt met behulp van Defensie voor 1 december 2020 met een plan van aanpak om de verouderde dienstplichtverordeningen aan te passen en om de ARUMIL te professionaliseren, waarbij onder andere de doorstroommogelijkheden van de ARUMIL naar de landelijke veiligheidspartners worden verankerd.	2020	
H.14	Aruba heeft op 1 januari 2021 de benodigde stageplaatsen beschikbaar gesteld ten behoeve van het Sociaal Vormings Traject. Aruba en Defensie actualiseren voor 1 november 2020 een convenant dat hierop toeziet.	2020	
H.15	Aruba zorgt – binnen de kaders van het herziene Protocol recherchesamenwerking, en onder lokaal gezag - ervoor dat het RST (inclusief beide centrale teams) voor 15 september 2020 de noodzakelijke opsporingsbevoegdheden krijgt.	3 ^{de} tranche	
H.16	Aruba zorgt voor 15 september 2020 dat het mogelijk wordt gemaakt voor het RST, de Kustwacht, KMar en de Landsrecherche om zelfstandig criminele inlichtingen te verstrekken.	3 ^{de} tranche	
<i>Specifiek voor Curaçao</i>			
H.17	Curaçao komt met behulp van Defensie voor 1 december 2020 met een plan van aanpak om de verouderde dienstplichtverordeningen aan te passen en om de CURMIL te professionaliseren, waarbij onder andere de doorstroommogelijkheden van de CURMIL naar de landelijke veiligheidspartners worden verankerd.	2020	

H.18	Curaçao heeft op 1 januari 2021 de benodigde stageplaatsen beschikbaar gesteld ten behoeve van het Sociaal Vormings Traject. Curaçao en Defensie sluiten voor 1 november 2020 een convenant dat hierop toeziet.	2020	
H.19	Curaçao komt met een getrappt plan voor de modernisering en hervorming van het aanbod van online-kansspelen. Dit plan bevat tevens een realistisch tijdpad met bijbehorende mijlpalen. De modernisering en hervorming omvat ten minste: <ol style="list-style-type: none"> 1. Wet- en regelgeving die voorziet in een onafhankelijke toezichthouder op online kansspelen. Zij verstrekt ook licenties en handhaaft indien nodig, waarbij als uiterste interventie de licentie kan worden ingetrokken. 2. Waarborgen dat aanbieders van online kansspelen vanuit Curaçao handelen conform wet- en regelgeving van de landen waarop zij zich richten. 	Vóór 1 januari 2021: plan voor onderdeel 1 gereed. Vóór 1 juli 2021: plan voor onderdeel 2 gereed.	Onderlinge samenhang bezien met H.2.
<i>Specifiek voor Sint Maarten</i>			
H.20	Om de detentieomstandigheden te verbeteren zal Sint Maarten in overleg met Nederland de gemaakte afspraken verbetermaatregelen uit 2018 uitvoeren en zo nodig de hiervoor benodigde middelen vrijmaken en in de begroting opnemen.	2020, gereed 1 januari 2021.	
H.21	Om te voldoen aan de (internationale) eisen m.b.t. detentie zal Sint Maarten voor 15 september 2020 met Nederland UNOPS de opdracht geven tot een vooronderzoek om te komen tot een lange termijn plan voor de detentiesituatie op Sint Maarten. Op basis van het vooronderzoek zullen vervolgacties worden uitgezet en uitgevoerd om uiteindelijk de detentiesituatie structureel te verbeteren.	3e tranche Tijdpad voor de vervolgacties wordt bepaald op basis van de uitvoeringsagenda.	